

گزارش

طحان‌نظیف:

فرایند بررسی مصوبات در شورای نگهبان کاملاً تخصصی است

سخنگوی شورای نگهبان تاکید کرد: فرایند بررسی مصوبات در شورای نگهبان کاملاً علمی و تخصصی است. هادی طحان‌نظیف، عضو حقوق‌دان و سخنگوی شورای نگهبان، در نشست علمی «بررسی الزامات و بایسته‌های تحلیل نظرات شورای نگهبان»، بیان کرد: از پژوهشکده شورای نگهبان به خاطر برگزاری این نشست علمی و همچنین پژوهشگرانی که طرح پژوهشی تحقیق در متون و اسناد حقوق عمومی و تحلیل محتوای نظرات شورای نگهبان را به نتیجه رسانده‌اند که حاصلش دو جلد کتاب بوده که به جامعه علمی کشور تقدیم شده است، تشکر می‌کنم. او در ادامه اظهار کرد: واقعیت این است که کار پژوهش هم شیرین است و هم سخت است. جلساتی که برگزار می‌شود، نظراتی که تبادُل می‌شود، رِفَت‌وآمدهایی که دارند، لذا هم از نویسندگان این کار خوب و هم از نظارتی که بزرگواران داشتند، مشخصاً آقای دکتر نیکونهاد که وقت گذاشتند، به سهم خودم حقیقتاً تشکر می‌کنم و امیدوارم که این راه ان‌شا‌-الله ادامه پیدا کند. سخنگوی شورای نگهبان با اشاره به دغدغه‌های خود در حوزه اطلاع‌رسانی، اظهار کرد: حقیقتاً یکی از دغدغه‌های بنده که در حوزه سخنگویی و اطلاع‌رسانی نهاد شورای نگهبان هم انجام‌وظیفه می‌کنم همین موضوع است که شورا به آن وظیفه تخصصی‌اش بیشتر شاخته شود، همین بحث بررسی مصوبات مجلس و آن کارکرد حقوقی که این نهاد دارد.

او در ادامهٔ تاکید کرد: فکر می‌کنم همه اذعان دارند به این نکته که در فضای عمومی جامعه، شورای نگهبان بیشتر به بحث نظارت بر انتخابات شناخته می‌شود، البته ما مفتخریم به این موضوع و آنجا هم وظیفه بسیار مهمی است و تمام تلاش‌مان هم در آن حوزه این است که وظایف‌مان را به‌درستی انجام بدهیم. ولی تصور این است که معرفی شورا فقط به انتخابات یک تصویر واقعی نیست، واقعیت این است با این جمعیت‌هایی که صورت گرفته هر دو یا سه سال یک بار انتخابات داریم، ولی تقریباً روزانه درگیر حوزه مصوبات و پا به پای مجلس در حال بررسی مصوبات هستیم. او در ادامه تاکید کرد: همان‌گونه که قبلاً هم عرض کرده‌ام، معرفی شورای نگهبان فقط به انتخابات، مثل معرفی یک وزارتخانه است به یک اداره کل آن، هر قدر هم آن اداره کل، اداره مهمی باشد و کار مهمی به عهده‌اش باشد، همه حوزه‌های آن وزارتخانه را پوشش نمی‌دهد و تمام ابعاد باید پوشش داده شود. این عضو حقوق‌دان شورای نگهبان با تاکید بر اینکه شورای نگهبان علاوه بر نظارت بر انتخابات وظایف مهم دیگری نیز بر عهده دارد، تصریح کرد: شورای نگهبان در حوزه مصوبات کاملاً فعالانه، کاملاً با وقت‌گذاری و با تفصیل، پا به پای مجلس دارد وظایف خودش را انجام می‌دهد تازه به محدودیت‌هایی که بعضاً در قانون اساسی آمده، مثلاً ظرف ۱۰ روز باید اظهار نظر بکند، این تلاش‌ها و جلسات خیلی اوقات پشت سر هم کاملاً تخصصی و جدی است. سخنگوی شورای نگهبان در ادامه درباره فرایند تصمیم‌گیری نسبت به مصوبات در شورای نگهبان، بیان کرد: وقتی ما از فرایند تصمیم‌گیری در شورای نگهبان درباره مصوبات سخن می‌گوییم، به نظر از یک فرایند کاملاً علمی و تخصصی داریم صحبت می‌کنیم، یعنی یک‌سری پشتیبانی‌های کارشناسی که از یک نقطه آغاز می‌شود، پا به پای مجلس، تا به جلسه شورای نگهبان که آن مباحثات علمی و تخصصی را ما داریم. می‌توانیم بگوییم با طرح و لایحه‌ای که در مجلس اعلام وصول می‌شود کم‌کم رصدهای پژوهشکده شورای نگهبان و کار تخصصی کارشناسان این پژوهشکده آغاز می‌شود تا مصوبه بالاخره به نتیجه و به تصویب می‌رسد. او افزود: در این مرحله سعی می‌کنیم اصلاح موضوع و طرف‌های موضوع را در خدمت‌شان باشیم در جلسات کارشناسی که در پژوهشکده شورای نگهبان برگزار می‌شود، حرف همه را بشنوم، ذی‌نفعان را دعوت بکنیم، مخالفان را موافقان را دعوت را، چون دولت قوه‌ای است که عمدتاً اجرای مصوبات به عهده همه هست، حالا ممکن است یک جایی مسئول اجرای مصوبه مثلاً قوه قضائیه باشد یا دستگاه دیگری باشد، آن هم به همین ترتیب، ولی مشخصاً خیلی از مصوبات چون اجرائیاش با دولت است بیشتر دولت را دعوت می‌کنیم و نظر این عزیزان را می‌شنویم. مخالف‌تها و موافقت‌های‌شان برای شورای نگهبان مهم است.

سخنگوی شورای نگهبان خاطرنشان کرد: البته همانجا خدمت عزیزان عرض می‌کنیم که محدوده ورود ما و صلاحیت ما جایی است که بحث شرعی یا قانون اساسی وجود داشته باشد. لذا اگر کارشناسی‌ای شما دارید به معنای اینکه این مصوبه خوب است، بد است، ضرورت دارد، ندارد، در حیطه وظایف ما نیست، در حیطه صلاحیت‌ها ما نیست. البته آن را به جلسه شورای نگهبان منتقل می‌کنیم، ولی ممکن است مباحث‌ای مغایرتی وجود نداشته باشد، ولی در فهم موضوع و موضوع‌شناسی به ما کمک می‌کند. او افزود: واقعیت هم این است که چنین جلساتی که جلسات کارشناسی و تخصصی است و اینکه اصلاً موضوع را دقیق متوجه بشویم که بعد بخواهیم نسبت به آن اظهارنظر بکنیم و به لطف خدا این به یک روال در شورای نگهبان تبدیل شده و رحمتی که دوستان ما در پژوهشکده شورای نگهبان می‌کشند در قالب یک گزارش مکتوب تقدیم اعضا می‌شود، تقریباً مشابه همین را هم می‌کاران ما و عزیزان ما در قم دارند که گزارش‌های ما در منظر شرعی به جلسه تقدیم می‌کنند. این گزارش‌ها به نحوی به فضل خدا جای خودش را در جلسه شورای نگهبان باز کرده که اگر این گزارش‌ها در اختیار اعضا نباشد، بررسی مصوبه را به تعویق می‌اندازند. او در ادامه با اشاره به روند بررسی مصوبه حذف چهار صفر از پول ملی، اظهار کرد: من خاطرم هست در مورد همین مصوبه بحث حذف چهار صفر، مجلس دهم این مصوبه را به تصویب رسانده و آمده بود شورای نگهبان، با یک ابهام هم مواجه شده و برگشته بود، ما در این موارد طبیعتاً نگاه می‌کنیم بینیم ایراد یا ابهام شورای نگهبان برطرف شده یا نه و دیگر دوباره ورود ابتدایی را انجام نمی‌دهیم. خود من خدمت آقایان عرض کردم که این همان ابهام است، یک پاراگراف را بررسی کنیم. اما اعضای شورای نگهبان گفتند حالا چون گزارش مکتوب نرسیده، اجازه بدهید مصوبه را در جلسه آینده که گزارش مکتوب پژوهشکده را داریم بررسی کنیم. یعنی تا این گزارش در اختیار اعضا نباشد بررسی را اساساً آغاز نمی‌کنند. طحان‌نظیف افزود: اینها اقداماتی است که قبل از جلسه انجام می‌شود و حین جلسه هم که مباحثات واقعاً تخصصی صورت می‌گیرد. نتیجه اینها الان در اختیار شما هست، مثلاً همین نکته که عرض کردم، مشروح مذاکراتی که به مرور در حال انتشار هست حاکی از این مباحثات کاملاً جدی است در جلسه شورای نگهبان. سخنگوی شورای نگهبان به تبیین ویژگی‌های سامانه جامع نظرات شورای نگهبان به عنوان یک منبع و مرجع برای پژوهش‌های علمی پرداخت و بیان کرد: من بارها این را عرض کرده‌ام در رسانه، اینجا هم عرض می‌کنم، سامانه جامعه نظرات شورای نگهبان واقعاً سامانه‌ای است که در اختیار عموم افراد هم قرار دارد و من واقعاً جامعه علمی را دعوت می‌کنم که به سبराغ این سامانه بایانند. می‌توانم بگویم این سامانه از نظر من سامانه شفافیت شورای نگهبان است. یعنی هرآنچه نسبت به مصوبات وجود دارد در این سامانه بارگذاری می‌شود. طحان‌نظیف افزود: از اصل طرح و لایحه تا آنچه در مجلس تصویب شده، تا نظرات شورای نگهبان، هرچه بوده، گزارش استدلال‌های شورای نگهبان که در سال‌های اخیر تقریباً به‌روز انجام می‌شود و مشروح مذاکراتی که تا حدی که پیاده‌سازی شده به مرور اضافه می‌شود. یعنی هرآنچه ما در حیطه مصوبات داریم عرضه کرده‌ایم به مخاطبان و می‌توانند استفاده بکند، به مرور هم کامل‌تر می‌شود.

«(شرق)» سیاست «آب در برابر نفت» همسایگان ایران را واکاوی می‌کند

دیپلماسی پشت سد

مالک مصدق؛ در تازه‌ترین تحولات خاورمیانه و به نقل از منابع عراق، رجب طیب اردوغان اعلام کرده است که در ازای صادرات روزانه نیم‌میلیون بشکه نفت از اقلیم کردستان عراق رها خواهد شد. این توافق، در ظاهر معاملهای اقتصادی بین اربیل و آنکارا است اما در عمق خود، بخشی از استراتژی کلان ترکیه برای استفاده از آب به عنوان ابزار فشار ژئوپلیتیکی محسوب می‌شود که شاید بیشترین و جدی‌ترین آثار مخربش بر ایران بوده است که متأسفانه کماکان ادامه دارد. ترکیه از دهه ۱۹۸۰ با اجرای پروژه عظیم «گاپ» واحداث ده‌ها سد بر دجله و فرات، کنترل بخش قابل‌توجهی از منابع آبی عراق و سوریه را به دست گرفته است. اکنون با تشدید گرایش زمین و خشک‌سالی‌های پایپ، آنکارا در جایگاه قدرت بالادستی قرار گرفته و از «دیپلماسی آبی» برای تحمیل خواست سیاسی و اقتصادی خود بهره می‌گیرد. احداث سدهای «کاراکورت»، «توزلوجا» و «سویلیمز» در بالادست رود ارس، گواهی بر گسترش این سیاست به مرزهای شمال غرب ایران است؛ سیاستی که می‌تواند حیات استان‌های آذربایجان شرقی و غربی، اردبیل و حتی کردستان، کرمانشاه، ایلام و خوزستان را به مخاطره بیندازد. خشک‌شدن کامل دریاچه ارومیه، تالاب هورالعظیم و نابودی سایر پهنه‌های آبی کشور، رگسخت بی‌تردید ریشه در سوسومدریت، ضعف سیاست‌های زیست‌محیطی و بی‌توجهی داخلی دارد، اما نمی‌توان نقش بیرونی و سهم دیپلماسی آبی ترکیه را در این بحران نادیده گرفت. در واقع، ترکیه با آگاهی از بحران آب در منطقه، «آب» را به کالایی راهبردی بدل کرده است که می‌تواند در ازای انرژی یا امتیازات سیاسی مورد معامله قرار گیرد. معامله اخیر با اربیل نیز نمونه‌ای از همین سیاست است که ناظر به تثبیت موقعیت ترکیه در بازار انرژی از مسیر کنترل منابع حیاتی دیگران خواهد بود. نتیجه این روند، افزایش نابرابری آبی، تشدید بحران‌های زیست‌محیطی و شکل‌گیری نوعی «تروریسم آبی» است که تهدیدی مستقیم برای امنیت ایران به شمار می‌آید.

از هیرمند و هریود تا هامون؛ بازگشت سیاست باج‌گیری آبی در شرق

در شرق ایران، افغانستان نیز طی سال‌های گذشته مسیری مشابه را در پیش گرفته است؛ چه در دوره اشرف غنی و چه در دوره حکومت دوم طالبان، شاهد ساخت سدهای متعدد بر رودخانه هیرمند و انحراف مسیر طبیعی آن هستیم. این اقدامات در حالی انجام می‌شود که بر اساس معاهده سال ۱۳۵۱ موسوم به توافق «شفیق – هوایدا»، کابل موظف است سالانه ۸۲۰ میلیون مترمکعب آب به ایران تحویل دهد. با این حال، جریان آب به ابزاری برای چانه‌زنی سیاسی بدل شده است. نمی‌توان فراموش کرد که اشرف غنی، رئیس‌جمهور پیشین افغانستان، به صراحت گفته بود که «اگر ایران آب بیشتری می‌خواهد، باید در ازای آن نفت بدهد»؛ شعاری که اکنون طالبان نیز در عمل ادامه‌دهنده آن است. افتتاح یک سد کمال‌خان در نیمروز و طرح ساخت ۲۰ سد دیگر، آینده حیات در سیستان و بلوچستان را با خطر جدی روبه‌رو کرده است. خشک‌شدن تالاب بین‌المللی هامون نه تنها فاجعه‌ای زیست‌محیطی بلکه تهدیدی انسانی و امنیتی است که به مهاجرت، بیکاری و گسترش فقر در مرزهای شرقی انجامیده است. در برابر این روند، تنها گزینه واقع‌بینانه برای ایران، دیپلماسی آب است؛ دیپلماسی‌ای که بتواند از مسیر گفت‌وگو، حقوق بین‌الملل و همکاری‌های منطقه‌ای، کشورها را به رعایت حقایقه‌های تاریخی و اصول توسعه پایدار وادار کند. تشکیل اتلافی میان کشورهای پایین‌دست مانند ایران، عراق، سوریه و ارمنستان می‌تواند نخستین گام در جهت مدیریت مشترک منابع آبی باشد. در نهایت، آب در قرن بیست‌ویکم نه‌تنها منبع حیات، بلکه منبع قدرت است و کشوری که از مدیریت آن بازماند، بخشی از امنیت و آینده خود را واگذار کرده است.

سیدعلی سقائیان؛ نباید اجازه ترویج سیاست «نفت در برابر آب» را به همسایگان داد

در تشریح هرچه بیشتر و دقیق‌تر «سیاست نفت در برابر آب» همسایگان ایران، سیدعلی سقائیان طی گفت‌وگویی با «شرق»، تاکید می‌کند که «موضوع آب در روابط میان کشورها پدیده‌ای تازه نیست». سفیر اسبق کشورمان در برزیل با ارجاعی به تجربه‌های دوره خود یادآور می‌شود که «در دوران وزارت خارجه دکتر ولایتی، کمیته‌های چندجانبه‌ای میان ایران، ترکیه، عراق یا سوریه برای مدیریت منابع یک مشترک تشکیل شده بود». او به تجربه مشابهی در حوزه رود ارس میان ایران، ارمنستان و جمهوری آذربایجان» نیز اشاره می‌کند می‌گوید که «آن زمان نیز مسئله آب به‌عنوان کالایی

راهبردی در دستور گفت‌وگوها با همسایگان قرار داشت». مدیریت کل پیشین امور تشریفات وزارت امور خارجه اذعان دارد که «طی این سال‌ها عملاً بحران آب، با وجود پیشینه تاریخی‌اش، ابعاد تازه‌ای یافته و ترکیه با سیاست سدسازی گسترده در قالب پروژه «گاپ»، در واقع آب را به اهرمی ژئوپلیتیکی بدل کرده است». کاردار اسبق ایران در نیجریه و آرژانتین، هشدار می‌دهد که «منطقه در آستانه خشک سالی ۵۰ ساله‌ای قرار دارد که سازمان ملل پیش‌تر درباره آن هشدار داده بود و کشورهای ایران، ترکیه، عراق و افغانستان به شدت در معرض آن هستند». او معتقد است «اکنون زمان بازگشت به مذاکرات چندجانبه و احیای کمیته‌های مشترک است تا از تبدیل مسئله آب به مناقشهای جدید جلوگیری شود». مفسر ارشد حوزه سیاست خارجی تاکید می‌کند که «در صورت بی‌توجهی، آثار بحران کم‌آبی تنها محدود به شرق و غرب ایران نخواهد بود، بلکه استان‌های مرزی از آذربایجان غربی و شرقی تا کردستان، کرمانشاه، ایلام و خوزستان را نیز درگیر خواهد کرد». سفیر پیشین ایران در تانزانیا، در بخش دیگری از گفت‌وگو با اشاره به طرح اخیر رجب طیب اردوغان مبنی بر مبادله «آب در برابر انرژی» متذکر می‌شود که «این سیاست اگرچه در ظاهر می‌تواند برای ترکیه سود اقتصادی داشته باشد، اما در عمل خود آن کشور را نیز با بحران روبه‌رو می‌کند. آنکارا امروز با کمبود آب در صنعت و آسانبول مواجه است و پروژه‌های گسترده سدسازی در جنوب، در کوتاه‌مدت شاید امتیاز سیاسی بیاورد، اما در بلندمدت آثار منفی محیط‌زیستی و اجتماعی به بار خواهد آورد». به باور سقائیان، «ترکیه که کشوری فاقد منابع انرژی است، می‌کوشد با استفاده از منابع آبی، امتیازاتی در حوزه انرژی از همسایگانش بگیرد، اما این سیاست، دیر یا زود به ضرر خودش تمام خواهد شد». دیپلمات پیشین کشورمان در پاسخ به این پرسش که «آیا ترکیه مانند اقلیم کردستان عراق ممکن است پیشنهاد نفت در برابر آب را به ایران هم بدهد»، عنوان کرد که «در حال حاضر چنین طرحی در دستور کار اردوغان نیست و تهران هم تاکنون حاضر به دادن چنین امتیازی به ترکیه نشده است، اما با توجه به بحران خشکی مطلق در دریاچه ارومیه و وضعیت آبی استان‌های شمال غربی، غربی و جنوب غرب بعید نیست که در آینده رایزنی‌هایی از این جنس مطرح شود».

البته سقائیان تصریح می‌کند که «ناید اجازه ترویج سیاست نفت در برابر آب را به ترکیه، طالبان و هیچ همسایه دیگری داد. چون حقایقه، طبق مفاد بین‌المللی جزء حقوق مسلم کنونی‌های پایین‌دست رودخانه‌هاست و کشورهای بالادستی نمی‌توانند از منابع آبی در جهت منافع سیاسی، امنیتی، انرژی و ژئوپلیتیکی استفاده کنند و نگاه‌های خود را بر همسایگان تحمیل کنند». سرکنسول اسبق ایران در کراچی پاکستان این را هم یادآور می‌شود که «در شرق کشور نیز مسئله حقایقه هیرمند و هریود و رفتار دولت طالبان باید با دقت و دیپلماسی فعال پیگیری شود، چراکه افغانستان، هم در دوره اشرف‌غنی و هم در دوره حکومت طالبان مدعی شده که به‌دلیل کمبود آب نمی‌تواند به تعهدات خود در قبال ایران عمل کند که البته مشاهدات هوایی رودخانه‌های افغانستان خلاف این ادعا را ثابت می‌کند و رودخانه‌های این کشور پرآب هستند». این دیپلمات سپس با یادآوری جمله معروف اشرف‌غنی، رئیس‌جمهور پیشین افغانستان، که گفته بود «اگر ایران آب می‌خواهد باید نفت بدهد»، می‌افزاید که «این نوع نگاه اکنون به شکل غیرمستقیم در دستور کار طالبان نیز قرار گرفته که مصداق سیاست تاراج است و با اصول روابط بین‌الملل سازگار نیست. ازاین‌رو ما باید با سکوت و به معاهدات معتبر بین‌المللی و توافقات‌نامه‌های پیشین، از جمله توافق‌نامه سال ۱۳۵۱، پیگیری حقوق آبی خود را حکومت طالبان باشیم». سقائیان در همین زمینه بر ظرفیت نهادهای منطقه‌ای همچون سازمان همکاری شانگهای و بریکس تاکید می‌کند و به «شرق» می‌گوید: «این سازمان‌ها می‌توانند بستر گفت‌وگو و هم‌گرایی در حوزه منابع طبیعی را فراهم کنند. چراکه مسئله آب دیگر صرفاً زیست‌محیطی نیست؛ مسئله‌ای استراتژیک و امنیتی است که باید در بالاترین سطوح سیاسی پیگیری شود». سفیر آکرودینه ایران در مالاو، «مسیر درست در برابر بحران کنونی را، نه معامله آب در برابر نفت، بلکه حرکت به سمت دیپلماسی آب» می‌داند و معتقد است: «سیاست‌های جایگزین نظیر شیرین‌سازی آب در جنوب، انتقال آب از دریای عمان به کرمان و سیستان‌بلوچستان، و مدیریت عادلانه منابع موجود باید در اولویت باشد». او در پایان گفت‌وگو با تاکید «بر ضرورت تدبیر و هم‌گرایی منطقه‌ای» تصریح می‌کند: «آب، اگر به ابزار فشار سیاسی بدل شود، همه را خواهد سوزاند. در این اقلیم مشترک، هیچ کشوری در امان نخواهد ماند؛ نه ما، نه ترکیه و نه دیگر همسایگانمان. راه نجات، گفت‌وگوست، نه رقابت برای بستر شدن حیات».

صلاح‌الدین خدیو؛ ترکیه و طالبان از آب به عنوان برگ برنده در روابط خارجی استفاده می‌کنند

صلاح‌الدین خدیو هم به‌عنوان دیگر کارشناس در گپ‌وگفتش با «شرق» ابتدا تاکید می‌کند: «ترکیه مدت‌هاست دیپلماسی آبی را به عنوان بخشی از راهبرد ژئوپلیتیکی خود در دستور کار قرار داده است». موضوعی که به تعبیر تحلیلگر مسائل ترکیه: «ریشه‌ای چند‌های دارد و به‌هیچ‌وجه محدود به تحولات اخیر نیست». پژوهشگر حوزه بین‌الملل یادآور می‌شود: «از دهه ۸۰ میلادی و به‌جوخه جنگ ایران و عراق، زمانی که توجه دولت‌های منطقه به موضوعات امنیتی و نظامی معطوف بود، ترکیه کاملاً و به شکل پیوسته، طرح‌های

عظیم سدسازی را آغاز کرد و سرچشمه‌های حیاتی دجله و فرات را در کنترل خود گرفت». به گفته این کارشناس مسائل غرب آسیا: «پروژه‌هایی چون طرح موسوم به گاپ، نه صرفاً برنامه‌ای عمرانی، بلکه بخشی از یک دکترین سیاسی است که آنکارا را در موضعی برتر در قبال همسایگان پایین‌دست خود قرار داده است». خدیو ادامه داد: «ترکیه زودتر از بسیاری از کشورها اهمیت استراتژیک آب را درک کرد و زمانی که هنوز نفت و گاز، نماد قدرت و ثروت ملی به شمار می‌رفت، متوجه شد که در قرن جدید، آب می‌تواند همان نقشی را ایفا کند که طای سیاه خشک‌سالی‌های متوالی، پیش‌بینی‌های آن دوران تحقق یافته و ترکیه با تکیه بر موقعیت بالادستی جغرافیایی خود در حال استفاده از این منبع طبیعی به مثابه اهرم فشار است». به باور این تحلیلگر مسائل ترکیه: «تأثیر سیاست‌های آبی آنکارا فقط محدود به داخل مرزهای خود نیست، بلکه آثار فرامرزی و بعضاً فاجعه‌بار زیست‌محیطی به همراه داشته است». او تصریح می‌کند: «بسیاری از کارشناسان بر این باورند یکی از عوامل غیرمستقیم تشدید بحران در سوریه در دهه گذشته، خشک‌سالی‌های بی‌دری‌ناشی از سیاست سدسازی ترکیه بوده است؛ خشک‌سالی‌هایی که موجب مهاجرت روستائیان، فقر و ناآرامی‌های اجتماعی شد و نهایتاً بر پیچیدگی‌های جنگ داخلی افزود». در مورد عراق و ایران نیز خدیو تاکید دارد: «پدیده زیرگرد و خشکی زمین‌های غرب کشور، بی‌ارتباط با این طرح‌های آبی نیست و به نوعی ترکیه با کنترل سرچشمه‌ها، اقلیم منطقه را عمداً خشک‌تر کرده است». کارشناس مسائل عراق در ادامه خاطرنشان می‌کند: «ترکیه تنها بازیگر این میدان نیست. افغانستان نیز در شرق ایران به گونه‌ای دیگر در حال تکرار همین سیاست است. هرچند طالبان به عنوان حکومتی منزوی و فاقد مشروعیت بین‌المللی با مشکلات عدیده اقتصادی و اداری روبه‌رو است، اما با تکیه بر کنترل رود هیرمند، آب را به ابزاری برای فشار بر ایران تبدیل کرده است». به گفته خدیو، «تفاوت طالبان با آنکارا در میزان توانایی اجرایی و فنی است، نه در ماهیت رفتار سیاسی؛ هر دو کشور از آب به عنوان برگ برنده در روابط خارجی استفاده می‌کنند». پژوهشگر مسائل بین‌الملل در عین حال بر این باور است که «ایران، ترکیه، عراق و افغانستان هر چهار در یک اقلیم خشک و شکننده قرار دارند و هیچ‌یک به تنهایی قادر به مهار بحران آب نیستند». به همین دلیل، او تاکید می‌کند که «تنها راه برورن‌رفت از این وضعیت، اقدامی چارچوب‌های همکاری چندجانبه و بازنگری در توافقات قدیمی است». به گفته زعم خدیو: «اسناد بالادستی متعددی میان این کشورها وجود دارد، اما با گذشت زمان و تغییر موازنه‌های سیاسی، این توافقات کارایی عملی خود را از دست داده‌اند». از نظر این تحلیلگر: «همکاری منطقه‌ای باید به یک پروژه جمعی تبدیل شود، زیرا بحران زیست‌محیطی کنونی مرز نمی‌شناسد و ماهیت وضعیت موجود، می‌تواند به یک فاجعه انسانی گسترده منجر شود».

تحلیلگر مسائل ترکیه در بخش دیگری از گفت‌وگوی خود، به قراردادهای نفتی اخیر میان دولت مرکزی عراق، اقلیم کردستان و ترکیه اشاره می‌کند و معتقد است: «این توافقات بیش از آنکه حاصل منطق اقتصادی باشد، نتیجه فشارهای سیاسی آمریکا برای کاهش وابستگی اروپا به نفت و گاز روسیه است». خدیو یادآور می‌شود: «در این میان، ترکیه به‌خوبی توانسته است از موقعیت جغرافیایی و منابع آبی خود به عنوان کالای جایگزین برای معامله با غرب استفاده کند؛ آب در برابر نفت، عنوانی است که به‌خوبی سیاست‌کنونی آنکارا را توصیف می‌کند». با این حال، به گفته این تحلیلگر مسائل ترکیه: «ایران نیز کاملاً منفعل نبوده است». او به سد بزرگ احداث‌شده در اطراف سردهشت اشاره می‌کند که با «هدف کنترل بخشی از آب‌هایی که پیش‌تر به سمت اقلیم کردستان عراق جاری می‌شدن ساخته شده و حتی نیروگاه برآبی نیز دارد». از نظر او: «این اقدام گامی در راستای مدیریت داخلی منابع است، اما رفتی چرکه مسئله استراتژیک و امنیتی است که باید در بالاترین سطوح سیاسی پیگیری شود». سفیر آکرودینه ایران در مالاو، «مسیر درست در برابر بحران کنونی را، نه معامله آب در برابر نفت، بلکه حرکت به سمت دیپلماسی آب» می‌داند و معتقد است: «سیاست‌های جایگزین نظیر شیرین‌سازی آب در جنوب، انتقال آب از دریای عمان به کرمان و سیستان‌بلوچستان، و مدیریت عادلانه منابع موجود باید در اولویت باشد». او در پایان گفت‌وگو با تاکید «بر ضرورت تدبیر و هم‌گرایی منطقه‌ای» تصریح می‌کند: «آب، اگر به ابزار فشار سیاسی بدل شود، همه را خواهد سوزاند. در این اقلیم مشترک، هیچ کشوری در امان نخواهد ماند؛ نه ما، نه ترکیه و نه دیگر همسایگانمان. راه نجات، گفت‌وگوست، نه رقابت برای بستر شدن حیات».

تحلیلگر مسائل ترکیه در بخش دیگری از گفت‌وگوی خود، به قراردادهای نفتی اخیر میان دولت مرکزی عراق، اقلیم کردستان و ترکیه اشاره می‌کند و معتقد است: «این توافقات بیش از آنکه حاصل منطق اقتصادی باشد، نتیجه فشارهای سیاسی آمریکا برای کاهش وابستگی اروپا به نفت و گاز روسیه است». خدیو یادآور می‌شود: «در این میان، ترکیه به‌خوبی توانسته است از موقعیت جغرافیایی و منابع آبی خود به عنوان کالای جایگزین برای معامله با غرب استفاده کند؛ آب در برابر نفت، عنوانی است که به‌خوبی سیاست‌کنونی آنکارا را توصیف می‌کند». با این حال، به گفته این تحلیلگر مسائل ترکیه: «ایران نیز کاملاً منفعل نبوده است». او به سد بزرگ احداث‌شده در اطراف سردهشت اشاره می‌کند که با «هدف کنترل بخشی از آب‌هایی که پیش‌تر به سمت اقلیم کردستان عراق جاری می‌شدن ساخته شده و حتی نیروگاه برآبی نیز دارد». از نظر او: «این اقدام گامی در راستای مدیریت داخلی منابع است، اما رفتی چرکه مسئله استراتژیک و امنیتی است که باید در بالاترین سطوح سیاسی پیگیری شود». سفیر آکرودینه ایران در مالاو، «مسیر درست در برابر بحران کنونی را، نه معامله آب در برابر نفت، بلکه حرکت به سمت دیپلماسی آب» می‌داند و معتقد است: «سیاست‌های جایگزین نظیر شیرین‌سازی آب در جنوب، انتقال آب از دریای عمان به کرمان و سیستان‌بلوچستان، و مدیریت عادلانه منابع موجود باید در اولویت باشد». او در پایان گفت‌وگو با تاکید «بر ضرورت تدبیر و هم‌گرایی منطقه‌ای» تصریح می‌کند: «آب، اگر به ابزار فشار سیاسی بدل شود، همه را خواهد سوزاند. در این اقلیم مشترک، هیچ کشوری در امان نخواهد ماند؛ نه ما، نه ترکیه و نه دیگر همسایگانمان. راه نجات، گفت‌وگوست، نه رقابت برای بستر شدن حیات».

صلاح‌الدین خدیو؛ ترکیه و طالبان از آب به عنوان برگ برنده در روابط خارجی استفاده می‌کنند

صلاح‌الدین خدیو هم به‌عنوان دیگر کارشناس در گپ‌وگفتش با «شرق» ابتدا تاکید می‌کند: «ترکیه مدت‌هاست دیپلماسی آبی را به عنوان بخشی از راهبرد ژئوپلیتیکی خود در دستور کار قرار داده است». موضوعی که به تعبیر تحلیلگر مسائل ترکیه: «ریشه‌ای چند‌های دارد و به‌هیچ‌وجه محدود به تحولات اخیر نیست». پژوهشگر حوزه بین‌الملل یادآور می‌شود: «از دهه ۸۰ میلادی و به‌جوخه جنگ ایران و عراق، زمانی که توجه دولت‌های منطقه به موضوعات امنیتی و نظامی معطوف بود، ترکیه کاملاً و به شکل پیوسته، طرح‌های

خبر

ابراهیم‌پور خبر داد شکایت نهاد ریاست جمهوری از کامران غضنفری

سخنگوی هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان مجلس از شکایت شعام از یکی نمایندگان مجلس و شکایت نهاد ریاست‌جمهوری از کامران غضنفری نماینده تهران خبر داد. فرهاد ابراهیم‌پور در گفت‌وگو با ایسنا، با اشاره به جلسه هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان مجلس گفت: هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان در جلسه هفته گذشته، بعد از بررسی شکایت شورای عالی امنیت ملی (شعام) علیه یکی از نمایندگان مجلس به دلیل بیان اظهاراتش، رأی به تذکر شفاهی به این نماینده داد. وی افزود: همچنین نهاد ریاست‌جمهوری از آقای کامران غضنفری نماینده تهران شکایتی مطرح کرد که بنا شد غضنفری در جلسه بعدی هیئت حضور پیدا کرده و توضیحاتشان را ارائه دهد و سپس هیئت تصمیم‌گیری کند. سخنگوی هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان مجلس بیان کرد: شرکت شن و ماسه کلار علیه یکی از نمایندگان استان‌های شمالی کشور شکایتی مطرح کرد که رأی هیئت نظارت مختموم‌کردن پرونده بود. وی افزود: متعاقب اعتراض وزارت خارجه روسیه به سفارت ایران، وزارت دفاع از آقای قشقاولی نماینده رباطکریم شکایت کرد که قرار شد این نماینده مجلس نیز در جلسه هیئت برای ارائه توضیحات حضور پیدا کند.

خطیب‌زاده: به دیپلماسی در زمان مناسب نگاه می‌کنیم
معاون وزیر خارجه تاکید کرد: ایران نشان داده که مقاوم و در مواضعش استوار است. آمریکایی‌ها باید بفهمند تنها زبانی که ایران به آن پاسخ می‌دهد، زبان احترام و برابری است. ما به دیپلماسی در زمان مناسب نگاه می‌کنیم. «سعید خطیب‌زاده» معاون وزیر و رئیس مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه ایران در گفت‌وگویی با بیان اینکه «در ارتباط با طرح موسوم به طرح صلح ترامپ به نیت طرف مقابل یعنی رژیم اسرائیل بسیار بدبین هستیم» گفت: دلائل زیادی برای بدبینی وجود دارد، اما تاکید بر این داریم که تصمیم‌گیری در مورد حال و آینده فلسطین بر عهده خود فلسطینی‌هاست. وی در گفت‌وگو با شبکه راشاتودی همچنین تاکید کرد: «مجلس بین‌المللی انرژی اتمی باید فنی، متصف، بی‌طرف و محافظ سنت‌های تحت نظارت و پادمان باشد، اما عمدتاً به دلیل فشار سیاسی برخی کشورهای عضو در این کار شکست خورده است. خطیب‌زاده همچنین درباره عملکرد اروپایی‌ها در اسنپ‌جک گفت: می‌خواهم یکی‌روشن بگویم؛ از نظر حقوقی، آنچه اروپا و دیگران انجام دادند، کاملاً غیرقانونی و بی‌اعتبار بود، چون نتوانستند مراحل لازم مندرج در برجام را طی کنند، عجله کردند و فقط قطع‌نامه‌های قبلی را دوباره اعمال کردند. فکر می‌کنم از نظر حقوقی اشتباه کردند. اما مهم‌تر از آن، از نظر استراتژیک هم حرکت بسیار اشتباهی بود. چون نه تنها در پرونده هسته‌ای، بلکه در کل، سازمان ملل را بی‌ربط کردند و اهرم فشار خود را از دست دادند. قبلاً به آن می‌گفتند «هرم فشار»، حالا آن را از دست دادند. به همه نشان دادند که توانسته‌اند به این کار شکست خورده حتی تروئیکای اروپایی (سه کشور اروپایی) را هم به عنوان شریک کوچک حساب نمی‌کنند. پس این حرکت از نظر سیاسی هم تصمیم عاقلانه‌ای نبود. چون بیش از ۱۰۰ کشور عضو جنبش عدم تعهد رسمیت نمی‌شناسند و همراه ایران، روسیه و برخی اعلام کردند که قطع‌نامه ۲۲۳۱ برای همیشه خاتمه یافته و تحریم‌ها دیگر وجود ندارند. اقدام ظاهری تروئیکای اروپایی به اعمال واقعی تحریم منجر نشده است. پس وقتی گفتیم «شفافیت حقوقی»، درست گفتید؛ از نظر سیاسی و استراتژیک هم اشتغنی است. اما مهم‌تر، نشان داد که تروئیکای اروپایی تا چه حد ناتوان از درک این جنبه‌هاست.